

TEMPERAMENTUL

DINAMISMUL ENERGETIC AL PERSONALITĂȚII

Observații asupra cantității și repartiției energiei în comportament au fost făcute încă din antichitate, constatându-se că oamenii sînt foarte deosebiți: **hiperactivi** și **hipoactivi**.

În cazul temperamentelor, indicatorii comportamentali sînt foarte pregnanți. Trăsăturile și tipurile temperamentale sînt cea mai accesibilă și ușor constatabilă latură a personalității. Este **latura dinamico-energetică** a personalității. Urmărind temperamentul putem spune dacă cineva este energetic, rapid, iute, moale. **Firea omului** care se intersectează cu temperamentul este legată de contribuția corporală sau de particularitățile fiziologice.

Temperamentul este ansamblul **humorilor organice**. De aici provine și clasificarea:

- colericul — fiere galbenă;
- sanguin — sînge;
- flegmatic — flegmă;
- melancolic — fiere neagră.

Indicii psihologici ai temperamentului sînt:

— **Impresionalitatea**, adică adîncimea și tăria cu care sînt trăite fenomenele psihice, senzoriale și afective. Unele persoane sînt impresionate, altele mai puțin sau superficiale.

— **Indicile impulsivității** reprezintă caracterul brusc al răspunsurilor, al **descărcării** sacadate ori cu latență mărită, domol și intensitate redusă.

— **Ritmul reacțiilor** caracterizat prin aritmie, modificări accelerate sau încetinite, o regularitate între răspunsuri și pauze sau o instabilitate psihică cu neregularități evidente.

— **Tempoul modificărilor neuropsihice temperamentale** se exprimă în frecvența fenomenelor într-o anumită unitate de timp (tempou tumultos — tempou scăzut).

— **Indicele expresivității psihice**, în descifrarea temperamentului apare în **intonația vorbirii**, în debitul și viteza limbajului, în mișcările de mers automatizate în expresiile emoționale și mimice, în actele voluntare complexe.

În funcție de acești indici distingem mai multe variante individuale:

— temperamente **excitabile** emoțional și cu reacții ritmice prompte;

— indivizi **impresionabili**, dar lenți, deliberanți și oscilanți;

— tipul **pasiv total** — imperturbabil;

— tipul **expresiv**, cu exteriorizare certă și impresii vii;

— tipuri estompate, neexpresive.

Temperamentele, în general redau tabloul comportamental al indivizilor și indică asupra proprietăților fundamentale ale sistemului nervos.

TIPURI DE ACTIVITATE NERVOASA SUPERIOARA.

În determinarea particularităților temperamentale un rol principal revine sistemului nervos central care asigură coordonarea integrală a tuturor proceselor organice și mediază comportamentul în virtutea activității neuropsihice a creierului.

Sînt 3 însușiri fundamentale ale sistemului nervos central (S.N.C.):

— **forța sau energia** adică capacitatea de lucru a S.N. care este dependentă de substanțele constitutive ale neuronului — lanțurile acizilor nucleici și fosfolipide;

— **mobilitatea** reprezintă viteza evoluției proceselor nervoase;

— **echilibrul** consemnează cum este distribuită forța între excitație și inhibiție.

Sînt parametrii indispensabili în funcționarea S.N.C. Din combinarea lor reies 4 tipuri de S.N. (corespunzător temperamentelor):

— puternic — neechilibrat — excitabil — coleric;

— puternic — echilibrat — mobil — sangvin;

— puternic — echilibrat — inert — flegmatic;

— slab — melancolic.

PSIHOTIPOLOGIE

C. JUNG a descris tipurile de personalitate introvertit și extrovert, la care adaugă nevrozismul (instabilitate și stabilitate). Eysenck dovedește că flegmaticii și melancolicii sînt introvertiți, iar colericii și sangvinicii sînt extrovertiți.

Melancolicul și colericul sînt cu un înalt nivel de nevrozism, iar flegmaticul și sangvinicul sînt mai stabili. Ca complex psihocomportamental temperamentul este o forma-

țiune mult mai complexă ca tipul de S. N. corespunzător. Restrîns, temperamentul este manifestarea și dezvoltarea particulară a tipului (S. N.), în plan psihologic și comportamental.

Tipologii psihologice. S. Freud, după fazele de evoluție ale libidoului, clasifică cinci tipologii: 1. oral; 2. anal; 3. uretral; 4. falic; 5. genital. C. G. Jung și H. J. Eysenck: extrovertit, ambivert și introvertit. Schiller găsește doar 2 tipuri:

- nativ — orientat spre natură, lumea din afară;
- sentimental — orientat spre sine însuși.

Nietzche clasifică două tipuri:

- dionisiac — activ, extravertit;
- apolinic — meditativ, introvertit.

Worringer separă tot două tipologii:

- empatic — extrovertit;
- abstract — introvertit.

James (referitor la filosofi) propune o clasificare duală:

- empirist — extravertit;
- raționalist — introvertit.

Ostwald (referitor la savanți) afirmă că aceștia pot fi:

- romantic — extravertit;
- clonic — introvertit.

E. Kretschmer (după tipul de gândire) detașează trei tipuri:

- concret (intuitiv) — ciclotim;
- romantic (visător) — schizotim;
- logic (rațional) — schizotim.

Fr. și W. Jaensch după maniera reprezentărilor vizuale propune două tipuri:

- eidetic — înregistrarea și reprezentarea imaginilor cu o mare pregnanță și detalieri ca a postimaginilor;
- aneidetic.

H. Rorschach după răspunsuri, culoare și kinestezie clasifică mai multe tipuri de rezonanță intimă:

- extratensiv: sociabil, bogat afectiv, spirit practic;
- intratensiv: viață interioară;
- cuartat: pedant, deprimat, blocat afectiv.

TEMPERAMENTUL ÎN SISTEMUL PERSONALITAȚII

Portrete. Tipul de sistem nervos este **înnăscut** și nu își pierde identitatea pe parcursul vieții, iar temperamentul se **dezvoltă** cu nuanțe și modulări.

Temperamentul suportă toate influențele (dar nu poate fi apreciat moral, static sau intelectual). Nu sînt temperamente bune sau rele.

Pentru om, temperamentul reprezintă **cea mai generală particularitate dinamico-energetică a personalității**, însă generalitatea exclude aptitudinile, inteligența sau caracterul.

Aptitudinile și caracterul nu derivă din temperamente. În fiecare temperament se întîlnesc dominante temperamentale și inteligențe de vîrf. De exemplu:

Creativi — necreativi; morali — amoralii.

Colerici — Caragiale — Rebreanu.

Sangvini — Alecsandri — Coșbuc.

Flegmatici — Sadoveanu — Krîlov.

Melancolici — Eminescu — Blaga — Gogol.

PORTRETE TEMPERAMENTALE

Colericul (tipul puternic neechilibrat și excitabil) se caracterizează prin mare capacitate de muncă și rezistență la oboseală, dispune de sentimente bogate în conținut și intensitate. Aici predomină procesele de excitație asupra celor de inhibiție. Viața afectivă a colericilor este impetuoasă, explozivă, integrală, agresivă și combativă. Se constată unele dificultăți de control și autocontrol voluntar în care se estompează oscilațiile între un activism impetuos și depresie. Se constată la colerici o înclinație spre stări de alarmă și exagerare. Comportamentul devine instabil, susceptibil, agresiv și temător. Colericii sînt mai predispuși la afecțiuni digestive. Comparativ cu flegmaticul, timpul de reacție și de percepție este mai mic. Ca pacient colericul soliciță explicații logice despre tratament și prezintă predispoziții spre afecțiuni gastrice.

Sangvinul (tipul puternic echilibrat și mobil) dispune de un indicator individual de sociabilitate și adaptabilitate sporit pentru situații noi. Se deosebește de alte tipuri prin vioiciune, spontaneitate, comunicativitate cu cei din jur. Atitudinal, sangvinul este înclinat spre trăiri afective stenice. Ca participant și executant al operațiilor repetative și monotone este înclinat spre o oarecare dispoziție de plictiseală. În sfera afectivă se detașează printr-o intensitate a emoțiilor și o superficialitate a sentimentelor. Se mai caracterizează printr-o instabilitate a intereselor și înclinațiilor. Sangvinul ca pacient se comportă ca un «pacient model», poate fi predispus la infecții, accidente cardio-

vasculare, reumatism. De obicei se prezintă ca o constituție somatică robustă.

Flegmaticul (tipul puternic echilibrat și inert) se distinge prin mare capacitate de muncă, rezistență la oboseală, la eforturi îndelungate și tenace, la structuri de activitate cu conținut repetitiv. Este calm, echilibrat, concentrat avînd un comportament lent. Prezintă dificultăți de adaptare atunci cînd situațiile și condițiile se schimbă rapid. Se pare că are o înclinație spre rutină. Din punct de vedere afectiv este stabil și profund (atitudinal se caracterizează prin slabă reactivitate afectivă dar o durabilitate a sentimentelor, uneori apare chiar indiferentismul afectiv). Ca pacient suportă greu durerile și bolile în general. Tipul de percepție și reacție este semnificativ mai mare față de coleric.

Melancolicul (tipul slab, hipotonic) este mai puțin rezistent la oboseală și suprasolicitare. Viața interioară este destul de bogată dar exteriorizată puțin, deși trăirile sînt profunde. Predomină înclinațiile spre reverie și romantism. Este de obicei o fire sensibilă, analitică, fină cu înclinare spre preocupări de ordin estetic și artistic. Spre deosebire de tipurile neechilibrate, melancolicul este capabil de acțiuni migăloase ce implică analiză de finețe și multă răbdare. Comportamentul este retras, nesociabil, emotiv și nervos. Prezintă dificultăți de adaptare compensate prin retragere și izolare. Timpul de percepție și de reacție este mai îngust decît la flegmatici. Sub acțiunea stimulilor puternici de lungă durată se instalează inhibiția supraliminară și se produce iradierea difuză a excitației, ceea ce atrage după sine scăderea performanței percepției.

La nivelul structurilor de personalitate nu sînt detașate temperamente pure ci dominante temperamentale, fiecare personalitate fiind, de fapt, un mozaic temperamental.